

Brukermedvirkning og selvbestemmelse

- Veileder Gode helse og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming

NTNU

Institutt for psykisk helse
NAKU – Nasjonalt kompetansemiljø
om utviklingshemming

NAKU utvikler det faglige grunnlaget for å skape gode levekår for personer med utviklingshemming

[Søk i kunnskapsbanken](#)[Nyheter](#)[Kalender](#)

Temasider om Helsedirektoratets veileder

Her finner du fagtekster som er basert på forskning, verktøy, gode eksempler fra praksis og andre ressurser som kan være til støtte i arbeidet med å innfri krav og anbefalinger i Helsedirektoratets veileder **Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming**.

[Gå til temasider om Helsedirektoratets veileder](#)

Meld deg på vårt nyhetsbrev!

Nyhetsbrev

Meld deg opp for NAKUs nyhetsbrev og motta nyheter, nye publikasjoner og annet spennende stoff rett i innboksen din.

Jeg gir mitt samtykke til å motta informasjon fra NAKU via e-post

Jeg er ikke en robot

Meld meg inn

Les siste nyhetsbrev

Om Helsedirektoratets veileder og NAKUs nettressurs

Føringer i veilederen (Kap. 3)

Kommunen skal:

- legge til rette for at personer med utviklingshemming kan utøve selvbestemmelse
- sørge for medvirkning i planlegging, utforming, gjennomføring og evaluering av egne tjenester
- sørge for individuell tilrettelegging av tjenester
- sørge for at personer med utviklingshemming kan medvirke på systemnivå

Noen eksempler

- Barnet **må** få støtte til å lære og øve på å ta valg.
- Virksomhetsleder **må** sørge for at tjenesteyterne har kompetanse på å gi beslutningsstøtte.
- All beslutningsstøtte **må** ta utgangspunkt i personens kommunikasjonsmåte.
- Virksomhetsleder **må** sørge for å sikre selvbestemmelse
- Personen selv og eventuelt nærmeste pårørende **må** få tilpasset informasjon og kunnskap.
- Tjenesteytere **må** ha god kommunikasjons- og relasjonskompetanse.
- Kommunen **skal** ha systemer for innhenting av erfaringer og synspunkter hos tjenestemottakere med utviklingshemming og deres pårørende.

Å bestemme i eget liv i lettest utgave av veilederen

Personalet må
 kjenne meg

Bli forstått

Bestemme selv

Bli hørt

Å ønske hjelp

Lese om hjelpen

Stole på personalet

Å ikke ønske hjelp

Verge

Begrepene - medvirkning og selvbestemmelse

Selvbestemmelse – Menneskerettslig prinsipp. Retten til å ta egne avgjørelser og bestemme over eget liv.

Bruker-med-virkning – nedfelt i lovverk, påvirke egne tjenester på individnivå, tjenestenivå og systemnivå

Begge begrepene forstås relasjonelt – produkt mellom individet og samfunnet

Gruppeoppgave

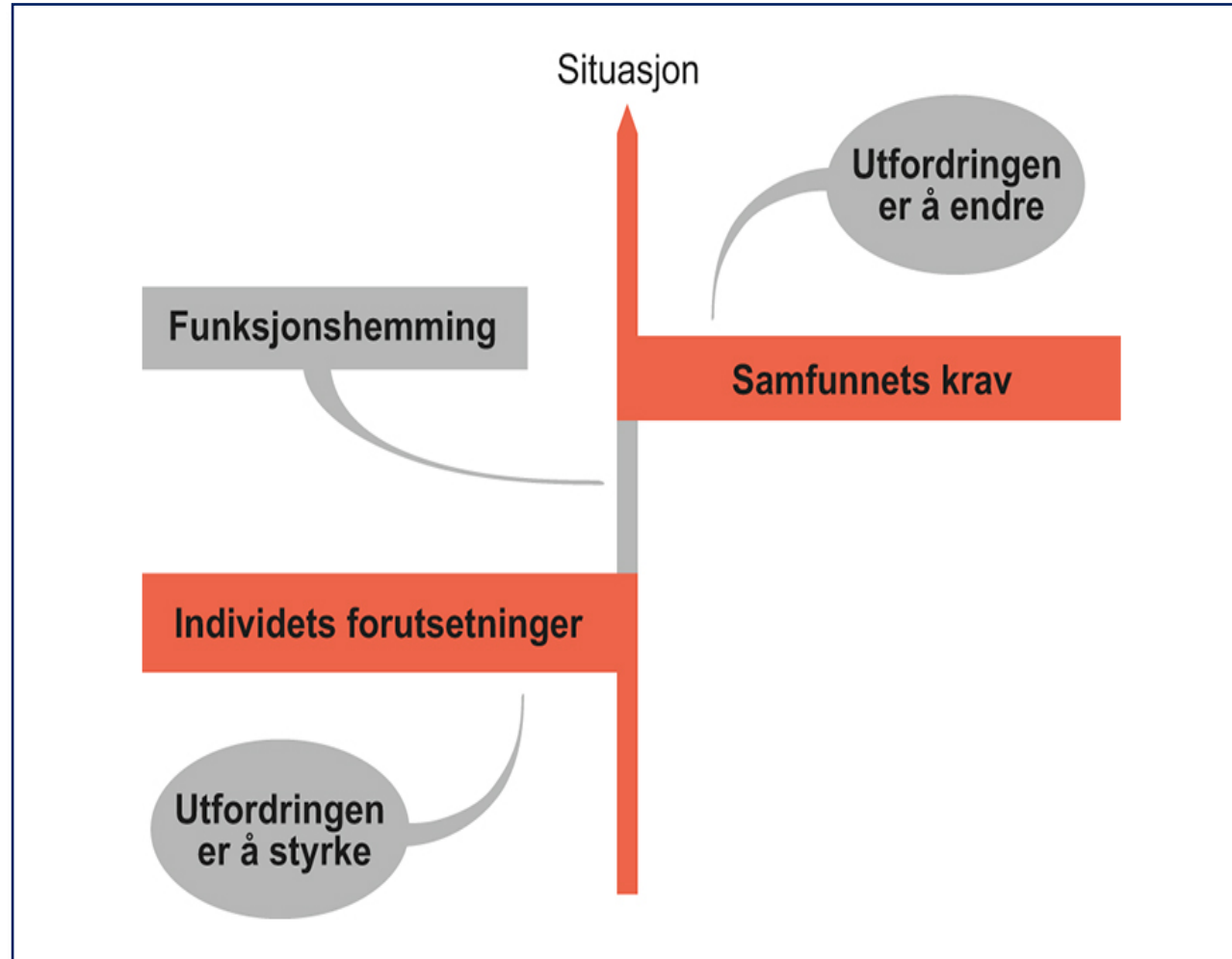
Nevn eksempler fra din praksis på brukermedvirkning og selvbestemmelse?

I

G

P

Selvbestemmelse og medvirkning - Relasjonell forståelse

Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming

Nasjonal veileder

Først publisert: 02. juni 2021
Siste faglige endring: 17. oktober 2022

Beslutningsstøtte

Enhver prosess som gjør personen bedre i stand til å fatte egne beslutninger og/eller å uttrykke sin egen vilje og preferanser.

Beslutningstøtte i hverdagsvalg og komplekse valg

Hverdagsvalg – hva du vil ha på deg, hva du vil spise, hvem du vil være sammen med eller hvilken aktivitet du vil delta på etc.

Komplekse valg – hvor du vil bo, hvilken utdanning eller arbeid, valg mellom ulike typer behandling etc.

Kilde: [Beslutningsstøtte](#) av Sølvi Linde, Sadeta Demic & Anita Gjermestad

Hva sier personer med utviklingshemming om beslutningsstøtte?

- Mange ønsker å delta i beslutningsprosesser
- De har gode erfaringer med beslutningsstøtte hvis støtten gis av noen de har tillit til og en god relasjon til
- Ansatte må ha tid til å lytte og svare på spørsmål, men også gi tid til å tenke seg om
- De trenger praktisk støtte, som lettlest informasjon og råd og veiledning om fordeler og ulemper
- De verdsetter påminnelser om avtaler, støtte til håndtering av medisiner, samt støtte med penger, arbeid og transport.
- De setter pris på ulike former for sosial og følelsesmessig støtte

Kilde: [Beslutningsstøtte](#) av Sølvi Linde, Sadeta Demic & Anita Gjermestad

Deltakelse i beslutningsprosesser fører til:

- Bedre kommunikasjonsevne
- Høyere grad av sosialt og emosjonelt velvære
- Bedre mulighet til å opprettholde sosialt nettverk
- Opplevelse av mestring og kontroll i eget liv
- Enklere å rapportere om vold og overgrep

Tanker om selvbestemmelse

Forberedelse til i morgen

- Alle tar to lapper hver
- På den ene lappen skriver du en ting om hva du tenker er positivt med brukermedvirkning i forbedringsprosjekt (læringsnettverket)
 - Brett lappen og legg den i boksen merket smileansikt
- På den andre lappen skriver du en ting om hva du tenker er utfordrende /vanskelig med brukermedvirkning i forbedringsprosjekt (Læringsnettverket)
 - Brett lappen og legg den i boksen merket suransikt

Ressurser og eksempler i arbeidet

1

Om veilederen og temaside

2

Samarbeid og kompetanse

3

Persontreerte og individuelt tilrettede tjenester

4

Livsfaser og overganger

5

Habilitering og bistand i dagliglivet

6

Helseoppfølging

7

Familie, pårørende og verge

8

Dokumentasjon og taushetsplikt

Hvordan fremme medvirkning - Brukerråd

Veilederen viser til brukerråd som eksempler på medvirkning på systemnivå.

[Skedsmo kommune](#) har opprettet brukerråd for dem som mottar tjenester fra miljøarbeidertjenesten. Et arbeid med fokus på selvbestemmelse i egne liv og påvirkning for bedre tjeneste. Deltakerne får fri med lønn fra arbeid, dagsenter og voksenopplæring for å delta i arbeidet.

[Ellengård dagtilbud](#) i Arendal kommune og [Melhus arbeidssenter](#) har opprettet brukerråd.

[Rådgivningsgruppa i Bærum](#) har lang erfaring fra rådsarbeid

Brukerråd - Innhold og etablering

- avklare hvilket mandat et brukerråd skal ha (regler og rammer)
- forankring i organisasjonen
- avklare tilrettelegger /sekretær sin rolle og bevissthet over egne verdier
- Helsedirektoratets veileder beskriver tilretteleggerens oppgaver
- avklare hvem en representerer
- bevissthet over hvilke grupper som ikke er representert
- praktiske hensyn knyttet til lokaler og utstyr
- eksempler på saker
- tilpasset språk

Brukerråd - Innhold og etablering, <https://naku.no/kunnskapsbanken/brukerr%C3%A5d-innhold-og-etablering>

Hvordan fremme medvirkning - Beboerne deltar i ansettelsesprosessen

Skrevet av: **Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemming (NAKU)**

24. august 2022. Sist oppdatert: 12. januar 2023

- Utlysningstekstene er speilet fra et brukerperspektiv
- Beboerne deltar på jobbintervjuene
- Forberedelser før jobbintervjuene

Hvordan fremme medvirkning? – Samtaleverktøyet Fuelbox

Verktøy for samtaler som kan brukes i tjenestene til personer med utviklingshemming.

Inneholder en boks med 180 spørsmålskort fordelt på 10 ulike tema.

Fuelguide

Hvordan fremme medvirkning? – Ask og Velferdsteknolog

ASK, og velferdsteknologiske hjelpemidler kan bidra til å tilrettelegge for at personer med utviklingshemming kan ta valg og beslutninger i hverdagen og få et mer selvstendig hverdagsliv.

Disse ressursene er også fine for ansatte å benytte i samtaler med personer med utviklingshemming

Hvordan fremme medvirkning - Lettlest materiale

Gode helse- og omsorgs-tjenester

**HELSE
norge**

Å bestemme i mitt eget liv

Livet fra ung til gammel

Hverdagen

Helse

FNs konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne

Lettlest og forkortet utgave 2012

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har utgitt en lettlest versjon av FN konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne. Formålet med heftet er at personer med utviklingshemming lettere skal få kunnskap om sine rettigheter.

Heftet kan være nyttig for andre, for eksempel mennesker med minoritetsbakgrunn, lesevansker, barn, unge og andre.

Heftet dekker ikke alt som står i konvensjonen.

Alle ord som er understreket er forklart bakerst i heftet.

Oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2016 med kommunale helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming

Det gjelder livet
Lettlestversjon

HELSETILSVNET

RAPPORT FRA HELSETILSVNET 4/2017 LETTLESTVERSJON

NAKU

World Health Organization

Bedre helse, bedre liv

Lettlest versjon av:
Europisk erklæring om barn og unge med utviklingshemming og deres familier

Inkluder oss!

RETTIGHETSSEMINAR FOR MENNESKER MED UTVIKLINGSHEMMING

RAPPORT - LETTLEST UTGAVE

Hva er korona-vaksine?

Når noen er DØD

Aldring og helse

LETTLEST

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

Vern mot overgrep

Noen kan hjelpe deg!

Du skal være trygg både hjemme og ute

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

Vett på nett

Tips og råd ved bruk av internett

UNGDOM

Hva er utviklingshemming?

Lære, tenke og forstå

Læring

- Oppgaver må være passe vanskelige
- Trenger mer tid
- Lærer bedre ved å gjøre ting flere ganger
- Lærer lettere gjennom praktisk erfaring

Tempo

Trenger lengre tid til å tenke, forstå og gjøre ting

Oppmerksomhet

Kan ha vansker med å

- jobbe lenge med samme oppgave
- tenke på flere ting samtidig
- å med seg flere beskjeder på en gang

Språk

- Trenger ofte lengre tid på å si noe
- Bruker færre vanskelige ord
- Bruker kortere setninger
- Vansker med å forstå andre når de bruker lange setninger og vanskelige ord
- Vansker med å forstå andre når de sier en ting, men mener noe annet – som å «hoppe over middagen»
- Noen trenger bilder, håndtegn eller andre måter å kommunisere på

Tenke og løse problemer

Kan ha vansker med å

- bruke det en har lært på en ny måte eller i en annen situasjon
- planlegge og gjøre ferdig en oppgave
- forstå det som en ikke kan se eller ta på

Gode vaner

Stopp smitte

Når du må hoste eller nyse

- hold et papirtørkle foran nese og munn
- kast papirtørkle i søpla
- du kan også hoste eller nyse i albuken

Vask hendene med en gang etter at du har hostet eller nyset

Vask hendene dine når du

- har vært på toalettet
- har hostet eller nyset
- skal spise eller lage mat
- kommer hjem eller kommer på jobb
- har vært i butikken eller andre steder.

Du bør

- ikke være nær andre mennesker
- ikke ta andre i hånden
- ikke gi andre noen klem
- ikke være nær noen som er syk.

Hvordan fremme medvirkning – E-læringer

- [E-læring: Slik vil jeg ha det!](#) av NTNU, Høgskolen i Molde og Nord universitet
- [Selvstendighet i eget hjem](#) av Karde AS

Veileder om gode medvirkningspraksiser

Medvirkning skjer i hverdagslivet:

- I kommunikasjon
- Gjennom tillitsfulle relasjoner
- Avhenger av godt samarbeid
- Avhenger av ansattes kompetanse
- Avhenger av dokumentasjon
- Gjennomtenkt og organisatoriske strukturer i tjenestene

Sjekkliste og lenker til ressurser

VID
vitenskapelige
høgskole

**Veileder om
gode medvirkningspraksiser
sammen med personer som
ikke uttrykker seg med ord**

VID vitenskapelige høgskole,
Fakultet for helsefag, i samarbeid med
Klepp kommune – miljøtjenesten.

 KLEPP KOMMUNE

 VID

Takk for meg!

Kontaktinformasjon:

Linda Barøy linda.baroy@ntnu.no, Mob. nr. 47244816

følg oss gjerne på facebook! @utviklingshemming

Institutt for psykisk helse
**NAKU – Nasjonalt kompetansemiljø
om utviklingshemming**